

שקרים הנרחיים

האם משפחה שאומרים בה את כל האמת חיה טוב יותר ממשפחה שבה שומרים סודות? האם בני זוג מעוניינים ששותפם לחיים יאמר להם רק אמת?

"איש חוזר הביתה לאשתו ומשקר. למה ישקר לה?" שאל מאיר ויולטיר באחד משיריו, והשיב: "כי אשתו אינה אוהבת את המיץ המר הזב מן האמת". גם בעלים לא מתלהבים מהמיץ המר הזה.

הנושא הזה מעסיק כל אדם נשוי והרעות ביחס אליו חצויות: יש הגורסים שבני זוג חייבים לומר זה לזה רק אמת, ותהיה התוצאה אשר תהיה, ויש הסוברים כי מותר לשקר לבן הזוג, כדי לא לפגוע בו וגם כדי להגן על הנישואין.

האחרונים ימצאו חיזוק בפרשת השבוע – פרשת "ויחי". אחרי שיעקב אבינו נפטר, חששו בניו, אחיו של יוסף, שעתה יתנקם בהם אחיהם על שמכרו אותו לישמעאלים ("והשב ישיב לנו את כל הרעה אשר גמלנו אותו"). לפיכך אמרו לו כי אביהם ציווה לפני מותו לומר לו:

"אנא שא נא פשע אחיך וחטאתם כי רעה גמ' לוך". רש"י כותב כי יעקב לא אמר את הדברים האלה וכי אחיו של יוסף "שינו בדבר מפ' ני השלום". משמע, האחים שיקרו לאחיהם כדי למנוע פגיעה בהם ובשלום המשפחה.

קורות נוספות כמעט מעלות על נס את הצורך לסטות מן האמת כדי להימנע מפגיעה בזולת. בפרשת "וירא" מסופר כי הקב"ה עצמו שינה עובדות כדי לא לפגוע ביחסי שרה ואברהם. כשגילו המלאכים לשרה כי תלד בן לאברהם, היא הגיבה בזלזול: "אחרי בלותי הייתה לי עדנה – ואדוני זקן". כאשר דיווח הקב"ה לאבינו הראשון על תגובתה של אמנו הראשונה, הוא שינה את דבריה: "ויאמר ה' אל אברהם, למה זה צחקה שרה לאמור, האף אומנם אלד – ואני זקנתי". ה' נמנע מלצטט את מילותיה הפוגעות של שרה, "ואדוני זקן", ובמקומן ייחס לה דברים שלא אמרה: "ואני זקנתי".

מדוע? במסכת בבא מציעא השיבו: "גדול השלום, שאפילו הקב"ה שינה בו". כלומר, רצה הבורא לשמור על זוגיותם של שרה ואברהם

והרשה לעצמו – ובכך לימד שיעור את מאמיניו – לומר לא אמת למען שלום בית. במסכת דרך ארץ זוטא נאמרו דברים דומים: "כל השקרים אסורים, ומותר לשקר בשביל להטיל שלום בין אדם לחברו".

דוגמה נוספת מובאת במסכת כתובות בסו"ג גיה "כיצד מרקדין לפני הכלה": האם יש לומר לכלה את האמת על מראה, גם אם אמת זו תפגע בה – ובבעלה – ביומה הגדול, או שמותר ואולי אפילו מצווה לכזב על חיצוניותה? בית הלל המקלים סוברים (ודעתם התקבלה), שגם על כלה מכווערת יש לומר "כלה נאה וחסודה". בית שמאי המחמירים סוברים: "כלה כמות שהיא". ההלכה שנפסקה ב"שולחן ערוך", מהלב נפסקה: "מצווה לשמח חתן וכלה ולרקוד בפניה ולומר שהיא נאה וחסודה, אפילו אינה נאה".

"השקר הלבן" בא לעולם ממניע אנושי: בעניינים רגישים יש להיות גמישים. מי שרואה הכל רק בגוני שחור ולבן, יביא לא אחת לתוצאה שחורה בלבד. ערך האמת נדחה מפני השאיפה למנוע פגיעה. אורי צבי גרינברג כתב על כגון זה: "אנשי השכל אינם צודקים, צודקים תמיד חכמי הלב".

עו"ד בני דון-יהייא הוא מומחה לדיני משפחה וירושה. החודש יראה אור ספרו השביעי: "במשפחות הכי טובות"